

De schaduwkant van het subsidiëren van minderhedenorganisaties

De vorming van een islamitische zuil vergroot de afstand met de Nederlandse samenleving

DOOR: Matthijs Sandmann

De gedachte dat het goed is voor de emancipatie van moslims als zij zich vooral ontplooiën in eigen kring (de oude filosofie van de verzuiling) is naïef gebleken. De vorming van een islamitische zuil vergroot alleen maar de kloof met de Nederlandse samenleving.

Op pagina 170 t/m 178 van zijn boek 'Het land van aankomst' zet Paul Scheffer helder uiteen dat de gedachte die ooit ten grondslag lag aan het stimuleren van etnische zelforganisatie inmiddels achterhaald is, namelijk 'dat we met de middelen van de verzuiling de moslimgemeenschap zouden kunnen doen integreren, omdat ook voor de katholieken de verzuiling destijds het middel bij uitstek was om te emanciperen en met behoud van eigen identiteit in de samenleving te integreren'.

Een aantal oorzaken op een rij:

- In het verzuilde Nederland was er ondanks alle verschillen nog altijd wel een 'nationaal saamhorigheidsgevoel'. De zuilen droegen één dak. In de geschiedenis, taal en grondwet werd een gemeenschappelijk referentiepunt gevonden. Met name het belang van een gemeenschappelijke taal kan moeilijk onderschat worden als een van de wezenlijkste bronnen van gemeenschappelijkheid. Hier volstaat het om te wijzen op de problematiek van landen als België en Canada die na jaren van onafhankelijkheid nog steeds worstelen met de problematiek van twee taalgemeenschappen binnen één staat. Ook in het huidige Nederland kan de taal niet meer als vanzelfsprekend bindmiddel worden verondersteld;
- De samenhang van de moslimgemeenschap is veel minder sterk dan die van de vroegere katholieke of protestantse gemeenschap. Een Turkse moslim heeft in het leven van alledag weinig te maken met een Marokkaanse of een Surinaamse moslim. 'De' moslimgemeenschap bestaat niet, het is geen hechte gemeenschap maar vooral een etnisch en religieus zeer verbrokkelde groep gelovigen die hun weg moeten vinden in een vreemde omgeving;
- De sociale samenstelling van moslimgemeenschappen is zeer eenzijdig, een gevolg van de geschiedenis van de gastarbeid. Het verzuilde model drijft nou juist op de vorming van sterke elites. Die zouden misschien kunnen voortkomen uit de kinderen van migranten, maar wat bij hen opvalt is dat ze helemaal geen uitgesproken ambitie hebben om zaakwaarnemer van hun veronderstelde gemeenschap te worden. Integendeel, vaak blijken succesvolle migranten zich juist los te willen maken van de als knellend ervaren banden met de eigen groep land- of geloofsgenoten. Bovendien zijn juist de meest liberale moslims het minst geneigd zich te organiseren. Daarom zijn het vaak behoudzuchtige krachten die zich opwerpen als leidsman van de moslimgemeenschappen in ons land, enkele uitzonderingen daargelaten;
- Uit de twee bovenstaande constateringën volgt dat integratie via verzuiling van moslimgemeenschappen neerkomt op integratie via religieuze gemeenschappen die

via lijnen van natie en regio zijn verdeeld, die geleid worden door het conservatieve mannelijke deel van de gemeenschap, dat grotendeels bestaat uit laaggeschoolden uit een tribale plattelandscultuur;

- Een ander belangrijk verschil tussen de oude verzuiling en de huidige pogingen tot reanimatie als het gaat om de moslimgemeenschappen, is dat de verzuiling in ons land religies betrof die al een lange geschiedenis van naast elkaar leven achter zich hadden en die zich soms tegen bijtende kritiek hebben moeten verweren. Het is onwaarschijnlijk dat de islam zich een plaats weet te verwerven als minderheid in een liberale en gesecculariseerde samenleving, al was het maar omdat de islam een meerderheidspositie of zelfs het alleenrecht heeft in de landen van herkomst. In een land met godsdienstvrijheid is alleen plaats voor de islam op voorwaarde dat moslims de plicht aanvaarden om diezelfde vrijheid te verdedigen voor anderen waarmee men het fundamenteel oneens is. Daarvan blijkt weinig in tal van moskeeën, waar de grondslagen en de instituties van de liberale democratie worden afgewezen. Lang is weggekeken, wilde men geen conflicten veroorzaken. Hafid Bouazza merkt hierover op: 'Als moslims ergens hun superioriteitsgevoel vandaan halen dan is het wel dat ze die Nederlanders zo veel poetsen kunnen bakken en daarvoor een aai over de bol krijgen'.

Omdat de islam in landen van herkomst zichzelf niet hoeft te bewijzen in een openlijke confrontatie met andere religies of seculiere opvattingen, hebben veel moslims het moeilijk met kritiek op hun geloof. De tamelijk gematigde reactie op de film Fitna is een meevaller, maar vaak wordt de houding aangenomen van een slachtoffer, dat door de omringende samenleving wordt geminacht. Hoe vaak wordt kritiek op religie niet bestempeld als een vorm van racisme? Dat is het natuurlijk niet: religieuze voorkeuren van bijvoorbeeld moslims zijn vatbaar voor eenzelfde kritiek als die in de jaren vijftig de katholieken ten deel viel. Religiekritiek, hoe bekrompen die soms ook kan zijn, moet niet verward worden met etnische of raciale vooroordelen.

De Amsterdamse wethouder Ahmed Aboutaleb hield daags na de moord op Theo van Gogh een duidelijke toespraak: 'Voor mensen die de wezenlijke kernwaarden van onze samenleving niet delen, is geen plaats in een open samenleving als de Nederlandse. Iedereen die niet deze waarden deelt, doet er verstandig aan zijn conclusies te trekken en te vertrekken. Het kan niet zo zijn dat iemand van ons allen eist dat we zijn opvattingen respecteren en tegelijk niet bereid is de opvattingen van anderen te respecteren.'

- De kloof tussen het wereldbeeld van de gemiddelde autochtoon en de geloofsbeleving van moslims is alleen maar gegroeid door de snelle secularisering van de Nederlandse samenleving. Er zijn maar weinig landen in de wereld die zo snel en radicaal van God zijn losgeraakt als uitgerekend ons land. Het heeft dan ook iets vreemds om in een ontzuild land de moslimgemeenschappen uit te nodigen om zich tot een zuil te ontwikkelen. Een moslimzuil zou in het vlakke en ontzuilde Nederlandse landschap een nogal eenzame indruk maken. Men ziet het voor zich.

De conclusie is dat de integratieproblemen van deze tijd niet meer langs de weg van de verzuiling kunnen worden opgelost. De moslimgemeenschap heeft specifieke kenmerken waardoor ze nogal verschilt van de geloofsgemeenschappen die in het oude verzuilde Nederland bestonden. Bovendien is de Nederlandse samenleving ingrijpend veranderd: de secularisering van de samenleving heeft zich doorgezet. Als organisatie op etnische of religieuze grondslag al niet ontmoedigd moet worden, dan is het in ieder geval van belang om het niet aan te moedigen door middel van subsidies. Immigranten en hun kinderen moet je niet in 'een gevangenis van achterstand' opsluiten. Als het gaat om de

problematiek rond witte en zwarte scholen is dat ook reeds lang en breed door de meeste politieke partijen erkend. Onduidelijk is waarom wat voor de scholen geldt niet voor vrijwilligersorganisaties, verenigingen en de samenleving in het algemeen zou gelden, zodat ook daar het beleid gericht kan worden op het afbreken van cultureel-etnische scheiding in plaats van op het stimuleren ervan. De verzuiling is geen antwoord meer op de komst van een nieuwe religie, integendeel: de zoektocht moet juist gericht zijn op de ontzuiling van de Nederlandse samenleving, op het vinden van de weg naar één samenleving.

Het belang van integratie en participatie voor de toekomst van de Nederlandse samenleving kan niet snel onderschat worden. Volgens de prognoses zal de Nederlandse bevolking rond 2050 voor zo'n dertig procent uit migranten en hun kinderen bestaan. Telt men daar de derde generatie bij dan leidt dat tot de slotsom dat rond het midden van deze eeuw misschien wel vier op de tien inwoners van ons land zullen zijn voortgekomen uit de naoorlogse immigratie. Wat ooit gangbare Nederlandse achternamen waren zullen dat niet meer zijn, het beeld van de 'gemiddelde' Nederlander zal in een eeuw tijd onherkenbaar zijn veranderd. Dat is een enorme verandering en er is niet veel verbeeldingskracht voor nodig om de risico's te zien. We moeten er in slagen de integratie en participatie van immigranten en hun kinderen substantieel te verbeteren.

Rotterdam, 1 juli 2008